

УДК 336.72

Н.М. Бондаренко, канд. екон. наук**А.М. Яресько**, студент

Дніпропетровський національний університет ім. Олеся Гончара, м. Дніпропетровськ, Україна

**СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ
НА ПІДПРИЄМСТВІ****Н.М. Бондаренко**, канд. экон. наук**А.М. Яресько**, студент

Днепропетровский национальный университет им. Олеся Гончара, г. Днепропетровск, Украина

**СУЩНОСТЬ И КЛАССИФИКАЦИЯ ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ЗАПАСОВ
НА ПРЕДПРИЯТИИ****Nataliia Bondarenko**, PhD in Economics**Andrii Yaresko**, student

Dnipropetrovsk National University Oles Honchar, Dnipropetrovsk, Ukraine

**NATURE AND CLASSIFICATION OF PRODUCTION STOCK AT AN
ENTERPRISE**

Розкрито сутність поняття «виробничі запаси» у нормативних документах. Представлено критичний огляд наявних підходів до їх визначення у фаховій літературі, що дало можливість уточнити сутність цієї обліково-економічної категорії. Досліджено та узагальнено погляди вчених щодо класифікаційних ознак виробничих запасів та подано узагальнену їх класифікацію, застосування якої дозволить вчасно прийняти ефективне управлінське рішення щодо використання виробничих запасів на підприємстві.

Ключові слова: виробничі запаси, класифікація виробничих запасів, підприємства.

Раскрыта сущность понятия «производственные запасы» в нормативных документах. Представлен критический обзор существующих подходов к их определению в профессиональной литературе, что позволило уточнить сущность этой учетно-экономической категории. Исследованы и обобщены взгляды ученых по классификационным признакам производственных запасов и представлены обобщенную их классификацию, применение которой позволит вовремя принять эффективное управленческое решение по использованию производственных запасов на предприятии.

Ключевые слова: производственные запасы, классификация производственных запасов, предприятия.

In article the essence of the concept of "inventories" in the regulations is disclosed. Article presents a critical review of existing approaches to their definition in the professional literature that gave the opportunity to clarify the nature of this user-economic category. Researched and summarized the views of scientists, relative to the classification criteria of inventories and submitted their generic classification, the application of which will allow time to make effective management decisions regarding the use of production resources in the enterprise.

Key words: inventories, classification of inventories, enterprises.

Постановка проблеми. Діяльність виробничих підприємств зумовлена багатьма факторами, одним з яких є значна кількість виробничих запасів. Для правильної та ефективної системи управління виробничим підприємством необхідно чітко розмежовувати поняття «запаси» та «виробничі запаси», а також розглядати всі можливі варіанти класифікації виробничих запасів залежно від специфіки виробництва та ефективності їх використання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Виробничі запаси – це важлива категорія бухгалтерського обліку та економіки в цілому, а також є невід’ємною умовою функціонування будь-якого підприємства. Дослідженням сутності та класифікації виробничих запасів займалися такі вчені, як Ф.Ф. Бутинець, І.А. Бланк, П.С. Безруких, В.М. Бойко, А.Б. Борисов, В.П. Завгородній, М.С. Пушкар, В.Г. Швець, В. Сонько, В.В. Ковальов, А.А. Оглобін, Р.В. Кружкова, В.А. Даєнічева, Р.Б. Чейз, Н.Дж. Еквілайн, Р.Ф. Якобс та інші дослідники вітчизняного та зарубіжного наукового простору.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Дослідженнями встановлено, що на сьогодні у сфері сутності та класифікації виробничих запасів є невирішені та суперечливі питання, які впливають на ефективність управлінської діяльності на підприємстві та на облік зокрема. Такими проблемами є: суперечливість трактування вченими поняття «виробничі запаси», різні підходи до їх класифікації та її

обґрунтованості. Оскільки запаси являють собою одну з найбільш важливих і значних частин активів підприємства, розуміння їх сутності як економічної й облікової категорії, а також обґрунтування класифікаційних ознак створюють підґрунтя для підвищення ефективності бухгалтерського обліку таких активів.

Постановка завдання. У цій статті прагнемо розглянути різноманітні підходи до визначення поняття «виробничі запаси» з метою поглиблення й уточнення розуміння цієї обліково-економічної категорії, а також обґрунтувати їх класифікацію.

Виклад основного матеріалу. Виробничі запаси є складовою частиною активів підприємства. Вони суттєво впливають на фінансові результати господарської діяльності, оскільки займають найбільшу питому вагу у складі витрат підприємства більшості галузей виробництва різних сфер діяльності. Забезпечуючи постійність, безперервність та ритмічність господарської діяльності підприємства, гарантують його економічну безпеку. Тому раціональне використання запасів є одним із найважливіших факторів розвитку економіки, що у свою чергу приводить до збільшення обсягів виробництва та прибутку підприємств.

Запаси – це наявність відповідних матеріальних ресурсів, до яких належать засоби виробництва, предмети споживання, інші цінності, необхідні для забезпечення розширеного відтворення, обслуговування сфери нематеріального виробництва та задоволення потреб населення, і які ще не використовуються [1].

Сама категорія «запаси» у вітчизняній літературі з'явилась на початку 90-х років ХХ століття з прийняттям Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. та введенням в дію національних стандартів.

Відповідно до пункту 4 П(С)БО 9 «Запаси», запаси – активи, які утримуються для подальшого продажу за умов звичайної господарської діяльності; перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва; утримуються для споживання під час виробництва продукції, виконання робіт та надання послуг, а також управління підприємством. Причому запаси визнаються активами тільки в тому випадку, якщо є ймовірність того, що підприємство отримає економічні вигоди, пов'язані з їх використанням, і їх вартість може бути достовірно визначена [2].

Необхідно зазначити, що в загальному переліку запасів у пункті 6 П(С)БО 9 «Запаси» таке поняття, як «виробничі запаси», не зустрічається, а точніше не виокремлюється. Інший стандарт – НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» – передбачає додаткову статтю «Виробничі запаси», де відображається вартість запасів малоцінних та швидкозношуваних предметів, сировини, основних і допоміжних матеріалів, палива, покупних напівфабрикатів і комплектуючих виробів, запасних частин, тари, будівельних матеріалів та інших матеріалів, призначених для споживання у ході нормального операційного циклу [3]. Саме такі види запасів згадуються в пункті 6 П(С)БО 9 «Запаси», хоч і не вказується, що вони є виробничими.

Водночас Планом рахунків бухгалтерського обліку передбачено рахунок 20 «Виробничі запаси», який конкретно визначає склад та перелік матеріальних цінностей, що мають обліковуватися як виробничі запаси підприємства. Одночасно з цим такі рахунки, як 22 «Малоцінні та швидкозношувані предмети» та 25 «Напівфабрикати» відповідно до Плану рахунків не включаються до складу виробничих запасів, а обліковуються окремо [4].

Таким чином, спостерігається суперечливість трактування та розуміння термінів «запаси» і «виробничі запаси» між положеннями стандартів бухгалтерського обліку та планом рахунків: відповідно до стандартів терміни «запаси» і «виробничі запаси» є тотожними, а згідно з планом рахунків термін «запаси» ширший за термін «виробничі запаси».

Для кращого розуміння сутності виробничих запасів проаналізуємо думки провідних вітчизняних і зарубіжних учених за даними табл.

Таблиця

Сутність поняття «виробничі запаси» в літературних джерелах

Автор	Визначення
Ф.Ф. Бутинець [5, с. 313]	Виробничі запаси – активи, які використовуються для подальшого продажу, використання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством
І.О. Бланк [6, с. 133]	Запаси товарно-матеріальних цінностей – виробничі запаси (запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів) і запаси готової продукції
П.С. Безруких [7]	Під виробничими запасами розуміють різні речові елементи виробництва, що використовуються як предмети праці у виробничому та іншому господарських процесах
І.І. Сахарцева [8, с. 163]	Виробничі запаси (сировина, матеріали, паливо та ін.), що є предметами праці, забезпечують засобами праці і робочою силою виробничий процес підприємства, в якому вони використовуються одноразово
А.Б. Борисов [9]	Виробничі запаси уявляють собою сукупність усіх матеріалів, які має підприємство, частина оборотних засобів підприємства, які ще не включені у процес виробництва, але надійшли на робочі місця
В.П. Завгородній [10]	Виробничі запаси – сировина, основні та допоміжні матеріали, комплектуючі вироби та інші матеріальні цінності, призначені для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб
М.С. Пушкар [11, с. 74]	Виробничі запаси – запаси засобів виробництва, які знаходяться на складах суб'єкта господарювання і необхідні для забезпечення безперервного виробничого процесу, причому це лише ті предмети праці, які ще не задіяні у процесі виробництва і зберігають свою натурально-речову форму
В.Г. Швець [12]	Виробничі запаси (сировина, матеріали, паливо тощо) – це матеріальні активи, що перероблюються підприємством з метою виготовлення продукції, обслуговування виробництва та загальновиробничих потреб. Відносяться до категорії оборотних засобів. Застарілі виробничі запаси слід виключати з цієї категорії, оскільки вони не можуть бути перероблені або реалізовані звичайним шляхом
Н.В. Чебанова [13]	Виробничі запаси – це сировина, основні та допоміжні матеріали, що придбані або виготовлені на підприємстві й утримуються для подальшої обробки з метою виробництва продукції, надання послуг та виконання робіт
В.В. Ковальов [14, с. 518]	Виробничі запаси вважає частиною оборотних засобів підприємства. Визначає, що до їх складу входить сировина, матеріали, незавершене виробництво, готова продукція та товари для перепродажу
В. Сонько [15]	Під виробничими запасами розуміють накопичені ресурси, що перебувають у процесі виробництва з метою подальшого продажу продукту виробництва
А.А. Оглобін [16, с. 31]	Виробничі запаси – сплачені споживачем сировина, матеріали, покупні напівфабрикати, що не вступили ще у виробничий процес
Р.В. Кружкова, В.О. Даєнічева та ін. [17, с. 5]	Під виробничими запасами розуміють матеріальні цінності, що знаходяться на складі підприємств виробничої сфери і призначені для подальшого використання; товарні запаси – матеріальні цінності, які знаходяться на складі, але призначені для продажу, але обидва види запасів являють собою складські запаси
Р.Б. Чейз, Н. Дж. Еквілайн [18, с. 469]	Поділяють виробничі запаси на сировину, готову (кінцеву) продукцію, комплектуючі, допоміжні матеріали і незавершене виробництво

Отже, проаналізувавши літературні джерела, ми можемо сказати, що виробничі запаси являють собою досить складну категорію, яка по-різному тлумачиться вченими. Проте в усіх визначеннях зустрічається визначення матеріальної основи виробничих

запасів – «предмети праці», «актив», «матеріальні цінності», «сировина, матеріали». Джерелами появи виробничих запасів на підприємстві є придбання зі сторони або самостійне виготовлення, а основне їх призначення – «використання під час виробництва продукції, виконання робіт і надання послуг, а також управління підприємством».

Звідси можна зробити висновок, що виробничі запаси, як елемент запасів, виступають активами, що придбані зі сторони або самостійно виготовлені й утримуються підприємством для продажу, використання у процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб за умови їх повного споживання в одному операційному циклі.

На підприємстві може знаходитися велика кількість різноманітних виробничих запасів, які використовуються відповідно по-різному. Одні з них повністю споживаються, інші – змінюють лише свою форму, входять до складу виробу без будь-яких змін або ж сприяють виготовленню виробів і не включаються в їх масу або хімічний склад. Тому важливим моментом в організації обліку виробничих запасів є їх класифікація, яка забезпечує прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо їх ефективного використання у процесі діяльності суб'єкта господарювання.

В економічній літературі найчастіше зустрічаються такі класифікації виробничих запасів: виходячи з призначення і ролі окремих видів виробничих запасів на різних стадіях операційного циклу підприємства (економічна класифікація); залежно від технічних ознак (технічна класифікація); відповідно до сфери діяльності господарюючого суб'єкта; залежно від способу включення у собівартість (основні та допоміжні) [19].

Розглядаючи підходи до класифікації виробничих запасів, можна зазначити, що В.В. Сопко [20, с. 261] вважає, що у бухгалтерському обліку класифікація виробничих запасів доцільна за такими групами (субрахунками): сировина і матеріали (у т. ч. основні, допоміжні); куповані напівфабрикати; тара і тарні матеріали; паливо; будівельні матеріали, конструкції, деталі та обладнання до встановлення; запасні частини; матеріали, передані у переробку; матеріали сільськогосподарського призначення; інші матеріали. Саме класифікацію виробничих запасів за субрахунками Ф.Ф. Бутинець [5, с. 412] розглядає як найбільш важливу і раціональну. При цьому вчений також наголошує, що цей поділ має умовний характер і часто залежить лише від кількості матеріалу, використаного на виробництво різних видів продукції.

М.С. Пушкар вказує, що виробничі запаси класифікуються за певними ознаками: за способом включення у собівартість (основні та допоміжні), за групами матеріалів (лісові, текстильні, чорні, кольорові метали, електротовари, лаки й фарби тощо), за вартістю (дорогоцінні, високої, середньої та низької вартості), за способом зберігання – відкритого та закритого зберігання, за частотою використання (масові, часто- й маловикористовувані) [21, с. 208]. М.В. Кужельний та В.Г. Лінник поділяють виробничі запаси на ті, що дані природою (сировина), та ті, що створені людиною (основні та допоміжні матеріали) [22, с. 35].

С.Ф. Голов та В.І. Єфименко класифікують виробничі запаси таким чином: сировина, основні і допоміжні матеріали; купівельні напівфабрикати; незавершене виробництво, малоцінні та швидкозношувані предмети; молодняк тварин і тварини на відгодівлі [23, с. 173].

Н.М. Ткаченко подає класифікацію виробничих запасів за планом рахунків бухгалтерського обліку, проте паралельно ще пропонує класифікацію виробничих запасів за економічним змістом, виділяючи дев'ять класифікаційних ознак: за місцем перебування, наявністю на підприємстві, наявністю на початок та кінець періоду, стосовно до балансу, ступенем ліквідності, обсягом, сферою використання, складом та структурою [24, с. 458–459].

З логістичного погляду, більшість науковців поділяються усі запаси на виробничі та товарні, які, у свою чергу, поділяються на поточні, підготовчі (буферні), гарантійні страхові) [25, с. 53–55; 26, с. 117]. Деякі із названих авторів виділяють ще сезонні запаси і перехідні.

Класифікація запасів О.В. Посилкіної, Р.В. Сагайдак-Нікітюк, О.В. Доровського, Г.В. Кубасової передбачає групування запасів за класифікаційними ознаками: місцем знаходження, функціями запасів [27, с. 254–255].

І.І. Сахарцева вважає, що всі матеріали за метою їх використання і призначення у виробничому процесі можна поділити таким чином: сировина, основні матеріали, допоміжні матеріали, відходи основного виробництва, тара, паливо, запасні частини [8, с. 163–164].

Л.З. Сорокіна класифікує матеріали залежно від їхнього призначення у процесі виробництва таким чином: сировина, основні матеріали, покупні напівфабрикати, допоміжні матеріали, паливо, тара, запасні частини [28, с. 77].

На думку О.Д. Трусова, до матеріальних ресурсів, які піддаються нормуванню за кількісною величиною у виробництвах переробки багатокомпонентної сировини і напівфабрикатів складного речового (хімічного) складу відносяться сировина, матеріали і напівфабрикати власного виробництва, паливо й енергія всіх видів для технологічних потреб, каталізатори та сорбенти, різного роду допоміжні матеріали виробничого призначення й ін. [29, с. 60].

Деякі вчені-економісти вважають, що виробничі запаси складаються не тільки із сировини, основних і допоміжних матеріалів (у тому числі сировини й матеріалів, які знаходяться в дорозі та переробці), купованих напівфабрикатів і комплектуючих виробів, будівельних матеріалів, запасних частин, матеріалів сільськогосподарського призначення, палива, тари і тарних матеріалів, а й відходів основного виробництва, призначених для виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва й адміністративних потреб [30, с. 142].

Досить ґрунтовно представлена класифікація виробничих запасів згідно з Планом рахунків, який складений на основі наукового обґрунтування класифікації виробничих запасів (рис. 1).

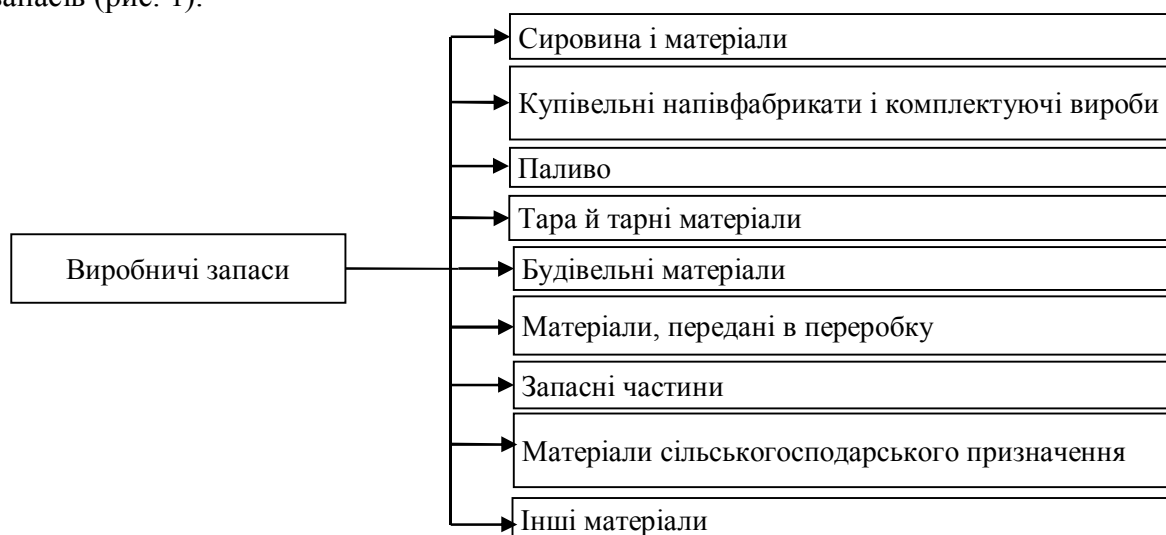

Рис. 1. Структура виробничих запасів згідно з діючим Планом рахунків

За результатами проведеного аналізу ми пропонуємо узагальнену класифікацію виробничих запасів, яка об'єднує у собі найконцептуальніші для потреб управління виробничими запасами ознаки та види запасів, а тому дозволяє вчасно прийняти ефективне управлінське рішення (рис. 2).

Рис. 2. Класифікація виробничих запасів

За призначенням і причинами утворення науковці поділяють виробничі запаси на постійні і сезонні. Постійні – це частина виробничих і товарних запасів, що забезпечують безперервність виробничого процесу між двома черговими поставками. Сезонні – запаси, що утворюються при сезонному виробництві продукції чи при сезонному транспортуванні.

За місцем знаходження виробничі запаси класифікують на складські, у виробництві та в дорозі. Складські – запаси, що знаходяться на складах підприємства. У виробництві –

ві – запаси, що знаходяться у процесі обробки. В дорозі – продукція, що відвантажена споживачу і ще ним не отримана, знаходиться в дорозі.

За рівнем наявності на підприємстві вчені виділяють нормативні та понаднормові виробничі запаси. Нормативні – запаси, що відповідають запланованим обсягам запасів, необхідним для забезпечення безперебійної роботи підприємства. Понаднормові – запаси, що перевищують їх нормативну кількість.

За наявністю на початок і кінець звітного періоду слід виокремити початкові та кінцеві виробничі запаси. Початкові – величина запасів на початок звітного періоду. Кінцеві – величина запасів на кінець звітного періоду.

Відносно до балансу дослідники розглядають балансові та позабалансові виробничі запаси. Балансові – запаси, що є власністю підприємства і відображаються в балансі. Позабалансові – запаси, що не належать підприємству і знаходяться у нього через певні обставини.

За ступенем ліквідності виробничі запаси поділяють на ліквідні та неліквідні. Ліквідні – виробничі та товарні запаси, що легко перетворюються на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів. Неліквідні – виробничі та товарні запаси, які неможливо легко перетворити на грошові кошти у короткий термін і без значних втрат первісної вартості таких запасів.

За походженням існують первинні і вторинні виробничі запаси. Первинні – запаси, що надійшли на підприємство від інших підприємств і не підлягали обробці на цьому підприємстві. Вторинні – матеріали та вироби, що після первинного використання можуть застосовуватися вдруге у виробництві (відходи виробництва та споживання продукції).

За обсягом виробничі запаси класифікують на вільні та обмежені. Вільні – запаси, що знаходяться у надлишку на підприємстві. Обмежені – запаси, що знаходяться в обмеженій кількості на підприємстві.

За сферою використання виділяють виробничі запаси у сфері виробництва й у невиробничій сфері. У сфері виробництва – запаси, що знаходяться у процесі виробництва (виробничі запаси, незавершене виробництво). У невиробничій сфері – запаси, що не використовуються у виробництві.

На наш погляд, наведена класифікація запасів забезпечує виконання основних завдань обліку та контролю виробничих запасів, серед яких найбільш важливими є:

1. Забезпечення своєчасного документального оформлення руху виробничих запасів.
2. Контроль за повним і своєчасним оприбуткуванням виробничих запасів та їх збереження у місцях зберігання і на всіх стадіях обробки.
3. Забезпечення відповідності складських запасів нормативам.
4. Достовірна оцінка виробничих запасів.
5. Розрахунок фактичної собівартості витрачених матеріалів та їх залишків.
6. Відображення операцій з оприбуткування та витрачання виробничих запасів у системі бухгалтерського обліку тощо.

Перераховані завдання також сприяють формуванню інформації для управління виробничими запасами з метою забезпечення безперервного процесу виробництва, реалізації продукції з одночасною мінімізацією поточних витрат з обслуговування та забезпечення ефективного контролю за їх рухом.

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що запаси – важливий елемент функціонування підприємства будь-якого типу.

Аналіз літературних джерел свідчить про неоднозначність підходу вчених до визначення категорії «виробничі запаси». Узагальнюючи думки різних науковців, на нашу думку, виробничі запаси, як елемент запасів, – це активи, що придбані зі сторони або самостійно виготовлені й утримуються підприємством для продажу, використання у

процесі виробництва продукції, виконання робіт, надання послуг, обслуговування виробництва та адміністративних потреб за умови їх повного споживання в одному операційному циклі.

Важливою передумовою ефективного управління виробничими запасами на підприємстві є їх чітка класифікація, створена з урахуванням специфіки галузі. За результатами проведеного аналізу нами запропоновано узагальнену класифікацію виробничих запасів, яка об'єднує у собі концептуальніші для потреб управління виробничими запасами ознаки та види запасів, а тому дозволяє вчасно прийняти ефективне управлінське рішення.

Розуміння економічної сутності виробничих запасів та правильна класифікація справляє значний вплив на правильність подальшого обліку їх на підприємстві.

Список використаних джерел

1. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія : у трьох томах / С. В. Мочерний. – К. : Академія, 2000. – Т. 1. – 864 с.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» [Електронний ресурс] : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 20.10.99 р. № 246 (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99>.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [Електронний ресурс] : затверджене наказом Міністерства фінансів України від 7 лютого 2013 р. № 73 (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
4. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій [Електронний ресурс] : зареєстрована в Міністерстві юстиції України 21 грудня 1999 р. за № 893/4186. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>.
5. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / [Ф. Ф. Бутинець та ін.]. – Житомир : ПП «Рута», 2009. – 912 с.
6. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебный курс / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, Эльга, 2001. – 528 с.
7. Безруких П. С. Бухгалтерский учет / П. С. Безруких. – М. : Бухгалтерский учет, 2002. – 719 с.
8. Сахарцева И. И. Основы складання бухгалтерської звітності за вимогами національних стандартів України : навч. посіб. / І. І. Сахарцева. – К. : Кондор, 2003. – 614 с.
9. Большой экономический словарь / [сост. А. Борисов и др.]. – М. : Книжный мир, 2004. – 895 с.
10. Завгородний В. П. Бухгалтерский учет в Украине (с использ. нац. стандартов) : учеб. пособие для студентов вузов / В. П. Завгородний. – 5-е изд., доп. и перераб. – К. : А.С.К., 2001. – 848 с.
11. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 626 с.
12. Швець В. Г. Теорія бухгалтерського обліку : підручник / В. Г. Швець. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2006. – 525 с.
13. Чебанова Н. В. Бухгалтерський фінансовий облік : навч. посіб. / Н. В. Чебанова, Ю. А. Василенко. – К. : Академія, 2002. – 672 с.
14. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / В. В. Ковалев. – М. : Финансы и статистика, 1999. – 768 с.
15. Сонько В. Бухгалтерський облік : [навч. посіб. для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищ. навч. закл.] / В. Сонько. – Тернопіль : Астон, 2005. – 496 с.
16. Оглобин А. А. Планирование и контроль запасов материальных ресурсов предприятий в условиях новой экономической реформы : дис. ... канд. экон. наук : спец. 08.00.21 / А. А. Оглобин. – Свердловск, 1989. – 243 с.

17. *Организация, планирование и управление производством на предприятиях пищевой промышленности* / Р. В. Кружкова, В. А. Даеничева, С. С. Елагина и др. ; под ред. Р. В. Кружковой. – 5-е изд., перераб. и доп. – М. : Агропромиздат, 1985. – 495 с.
18. *Чейз Р. Б.* Производственный и операционный менеджмент : пер. с англ. / Р. Б. Чейз, Н. Дж. Эквилейн, Р. Ф. Якобс. – 8-е изд. – М. : Вильямс, 2001. – 704 с.
19. *Лавруша О. Г.* Класифікація виробничих запасів на металургійних підприємствах / О. Г. Лавруша // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2 вип. – Маріуполь, 2012. – Вип. 1, т. 2. – С. 135–139.
20. *Бухгалтерський облік* : навчальний посібник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / В. В. Сопко, З. В. Гуцайлюк, М. В. Щирба, М. М. Бенько. – Тернопіль : Астон, 2005. – 496 с.
21. *Пушкар М. С.* Фінансовий облік : підручник / М. С. Пушкар. – Тернопіль : Карт-бланш, 2002. – 626 с.
22. *Кужельний М. В.* Теорія бухгалтерського обліку : підручник / М. В. Кужельний, В. Г. Лінник. – К. : КНЕУ, 2001. – 334 с.
23. *Голов С. Ф.* Фінансовий та управлінський облік / С. Ф. Голов, В. І. Єфименко. – К. : ТОВ «Автоінтерсервес», 2000. – 544 с.
24. *Ткаченко Н. М.* Бухгалтерський (фінансовий) облік, оподаткування і звітність : підручник / Н. М. Ткаченко. – 6-те вид. доповн. і переробл. – К. : Алерта, 2013. – 982 с.
25. *Ларина Р. Р.* Логистика в управлении организационно-экономическими системами : [монография] / Р. Р. Ларина, В. Л. Пилюшенко, В. Н. Амитан. – Донецк : ВИК, 2003. – 329 с.
26. *Логістика: теорія та практика* : [навч. посіб.] / В. М. Кислий, О. А. Біловодська, О. М. Олефіренко, О. М. Соляник. – К. : Центр навчальної літератури, 2010. – 360 с.
27. *Виробнича логістика* : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / О. В. Посилкіна, Р. В. Сагайдак-Нікітюк, О. В. Доровський, Г. В. Кубасова. – Х. : НФаУ, 2009. – 364 с.
28. *Сорокина Л. З.* Бухгалтерский учет в легкой и текстильной промышленности : учебник / Л. З. Сорокина. – М. : Легкая индустрия, 1980. – 213 с.
29. *Трусов А. Д.* Калькулирование себестоимости продукции комплексных производств / А. Д. Трусов. – М. : Финансы и статистика, 1983. – 204 с.
30. *Скотнікова Л. П.* Бухгалтерський облік і фінансова звітність на підприємстві : навчально-методичний посібник / Л. П. Скотнікова, Т. А. Миланич, О. О. Солодовнік. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 328 с.